

GENÇLERDE DİNİ GELİŞİM*

Ömer ÖZYILMAZ**

Din eğitiminin, fıtraten temel bir postula olarak kabul edildiği bir defa benimsenince, geriye artık onun uygulama şartlarını belirlemek için bilhassa yaşanmış olaylara dayanmak gereği kalır.

Genelde bir "Din Eğitimi" yoktur. Ancak Katolik Eğitim, Protestan, Yahudi ve İslâmî bir eğitimden söz edilebilir. Katolik kolejlerindeki öğrencilerin manevi gelişimlerinin genel bir görünümü, hem onlara uygulanan eğitim sisteminin avantaj ve dezavantajlarını gösterecek, hem de diğer dinlere faydalı telkinler verecektir.

Bu prensiplere göre yetiştirilmiş öğrencilerin, birbirleriyle anlaşmışcasına aynı tarzda gelişmeğe devam edecekleri çok rahatlıkla zannedilebilir. Fakat durum hiç te öyle değildir. Aksine, yaşlara ve kişilere göre değişik tutum ve davranışlar ortaya çıkar. Bu değişikliklerin en belirgin özellikleri, erinlik (bülüğ) dönemlerinde belirir. Çocuklar kendi dinlerini bülüğdan önce, bülüğ esnasında ve onun tamamlanmasından sonra aynı şekil ve tarzda uygulamazlar. Bu dönemlerin her birini karakterize eden bir kelime ile ifade etmek için, I. dönemdekine: "Taklidî İman", II. dönemdekine: "Buhranlı İman", III. dönemdekine de "Kişiselleşmiş İman" (Özümse-nip kişiye mal edilmiş iman) diyebiliriz.

I. SAFHA: TAKLİDÎ İMAN

Bu safha, "temyiz çağı" olarak adlandırılan 7 ya da 8 yaşından itibaren başlayıp, kişilere göre 11, 12 yahut 13 yaşlarında belliren erinlik devresinin başlangıcına kadar uzanır. Yaşamakta olan bu dinî süre içerisinde çocuk, çevresindeki davranışların, duyguların ve düşüncelerin benzerlerini, çok tabii olarak ve bilhassa taklit yoluyla elde eder. Bu ailevi duygu, düşünce ve davranışların benliğe sindirilmesi her zaman kolay olmaz. Fakat çok erken gelişmiş veya kendi kendine gelişmesine imkân tanınmış bazı çocuklar, henüz 7-8 yaşlarında, hatta daha da önce onları öğrenirler. Bu yaştaki gençlerin çoğunluğu, sözü edilen alışkanlıkları, I. Kudas Ayını'ne

* Bu yazı, Louis Guittard'ın, *Pedagogie Religieuse Des Adolescents*, (Editions Spes - Paris 1954) isimli eserinin 99-104. sayfalarından tercüme edilmiştir.

** Öğr. Gör.; U.Ü. İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı

kadar zenginleştirme imkânına sahiptirler... Ki, bu ayın, onların çoğu için, manevi hayatlarında zirveyi gösterir.

DİNİ KAVRAMLAR VE DUYGULAR

Kavrayış açısından o yaşlarda din, düşüncelerden ziyade, duygu ve uygulamalarda kendisini gösterir. Emirler ve yasaklar şeklindeki ibadet ve ahlâk, akideden çok önce, zihinlerde birinci sıradaki yerini alır. Hatta zor tatmin olan akıl bile, kendisine takdim edilen şeyleri münakaşasız olarak kabul eder. Dinî uygulama, çocuğun büyük bir ilgi duyduğu, fevkalade düzenli, bir çeşit oyuna benzer. Kült (ibadet-ayın), çocuğu büyüleyen geleneksel şenliklerin ortaya çıkmasına sebep olur. Eğiticilerin faaliyetleri ve Allah'ın insan fıtratına yerleştirdiği inayetler birlikte çalışırlar ve erinlik dönemine yaklaşıncaya kadar bu ilerlemeği sürdürürler. Erinlik fırtınası başlamadan önce çocuk, Allah'ı sevmeye ve O'na dua etme duygusunun zevkini tadar. Ayrıca, Allah'a karşı sonsuz bir güven duygusu besler ve O'nu hoşnut etmek için, kendisinin her türlü fedakârlıkta bulunmaya hazır olduğuna inanır.

6. sınıf öğrencilerinin, kendilerini yönlendirme hususunda giderek artan bir etki yapan inançlarını 4/5 oranında açıklamaları da bu eğilimdedir. 5. sınıf arkadaşlarına ait olan notlar iyimserdir; ancak farklılık gösterir. Onların dinî hayatlarının gelişmesini sürdürdüğünü açıklamak maksadıyla 17/42'si, takriben yarısı kendilerini böyle bulurlar. Zamanla bu ankete katılanların verdikleri cevaplar daha da değişecek ve samimiyetin bu artışı kişiler lehine sürekli görünmez olacaktır.

Bununla beraber bu dönem asla deneyden uzak veya muaf değildir. Bazı çocuklarda 7. yıldan önce veya biraz daha geç vakitte bir düşme görülür. Cinsel duygunun bir erken uyarıcı tarafından tahrik edilmiş olması, ruhun cinsel isteğe karşı bir mücadelesidir. Bu mücadelenin insanı sızlatan bir yanı yoktur. Zira fıtrat, nefs-i emmareye kulak asmaz. Karışıklıklar, genel olarak erken uyarılmış veya sapıtılmış diğer çocuklarla yapılan konuşmalardan kaynaklanır. Söz konusu karışıklıklar, kurulan dostluklarla durdurulur ve şaşırmışlar, ilk andaki durumlarına rahatça dönerler.

Benzer bir engelin varlığı şüphesizdir. 12 yaşındaki çocukların çoğu onunla henüz karşılaşmışlardır. İşte onlardan birisi: "Bende dinin etkisi 4-5 yıldan beri azaldı. Bunun sebebini söylemek ise oldukça zordur. Beni zaman zaman günaha sürükleyen kötü arkadaşların etkisinden kurtulmaya mecburdum." (11 ans 6, cl. de 6^e)¹.

Başka biri de çevresi hakkında şöyle bir itirafta bulunur: "Bir genç olarak ben dini severdim. 8-9 yaşına gelince, kötü arkadaşlıklar neticesinde bu sevgi bende azaldı. Anılan durum 10-11 yaşına, yani kudas ayınla katılınca kadar devam etti". (12 ans, cl. de 6^e).

Daha yaşlı olan diğer denekler ise geçirmiş oldukları benzer zorlukları şöyle hatırlıyorlar: "7 yaşında, kötü arkadaşların etkisiyle dinin tesiri bende azalmıştı.

1 Buraya alıntı yaptığımız deneklerin sözlerinin sonuna düştüğümüz notların açıklaması şöyledir: Meselâ (11 ans 6, cl. de 6^e); çocuk (11 yaş 6 aylık, 6. sınıf öğrencisi) demektir. Ayrıca ilerde gelecek olan şu şifreler de şu manaya gelirler: "cl. de Phlo": felsefe öğrencisi, "A.E": (Ancien Eleve) eski öğrenci.

Fakat koleje girdiğim yıl olan 9. yaşta tekrar güçlü bir din duygusuna sahip oldum ve bu hâl bende 13 yaşına kadar devam etti. Ama 13. yaşta yeniden Allah duygusundan koptum". (14 ans, cl. de 4^e).

Küçüklüğünde, yukarda anlatılanlara benzer bir takım tesirlere kapılmamış olan çocuklar kudas ayinine yaklaşıncaya kadar gittikçe artan bir samimiyet elde ederler. Bunların pek çoğunda ahlâka doğru bir yönelme görülür. Küçük çocukluğun ideal ve esrarengiz görünümü, daha ziyade, manevi bir rehber veya fren olarak düşünülmüş olan bir din kavramına yerini bırakmak için silinir. 6. sınıfların birinde, dini tarif etmeleri istenen 37 öğrenciden 8'i, onu ahlâkla şöyle birleştirirler: "Din, bize iyiliği yaptırın ve kötülükten sakındıran şeydir". Yahut değişik bir ifadeyle, "Din, bizi daha çok cesur, daha az gevşek ve laçka kılan, bunun neticesinde de daha derli toplu ve makul olmamızı sağlayan şeydir." Buna karşılık diğer 12 erkek çocuk, dini kendisinin temel bir görüntüsü sayarak şöyle derler: "Din, onun vasıtasıyla Allah'ın rızasını kazandıracak dua ve hareketleri öğrendiğimiz yol ve yöntemdir." (11 ans 6, cl. de 6^e).

7-12 yaşları arası çocukların dini tecrübelerinde, ibadetle ilgili ve uygulandıracı unsurlar hakimdir. Onun için bu yaştan itibaren onlarda ahlaki görünüm daha da belirginleşir. 5. sınıfın 42 öğrencisinden 15'i dini, insanlar için bir rehber, bir dayanak ve bir ideal kaynağı olarak görürler. Halbuki onların 27 arkadaşı, 6. sınıf öğrencilerinin şu düşüncelerine katılmışlardır: "Din, bize kılavuzluk eden ve doğru yoldan ayrıldığımızda tekrar oraya dönmemizi sağlayan bir pusulaya benzer. Nasıl ki, dümensiz ve pusulasız bir gemi hedefine varamazsa; aynı şekilde, gençte dini duygu olmaz, ya da dininden tamamen soyutlanırsa; nereden geldiğini, ne olduğunu ve nereye gideceğini bilmeyen bir varlık durumuna düşer. Binaenaleyh, din insanları yönlendirir. (12 ans, cl. de 5^e) Benzer yönelme, zamanla daha da belirginleşecek ve başlangıçtaki sükunet, kısa zamanda tehditkâr ve güçlkle muhafaza edilebilen bir şekilde görünecektir.

DİN DUYGUSUNUN PRATİK ETKİLERİ

Gençlerin ruh yapılarındaki zenginlik, içten gelen bir duyguyla yerine getirilen, oldukça çok dini hareketlerle kendini gösterir. İnanç, işkence ve sıkıntı vermeksizin, onların iyiliklere yönelmelerine bir yardımcıdır. Abilerinin yapacakları kibarıktan daha ziyade olarak 5. sınıf öğrencileri, bu halet-i ruhiye içerisinde gerçekleştirilmiş bulunan iyi işlerin detayına girerler. İyi niyetle yapmış oldukları işlerinin gerçek sebeplerini, çoğu zaman açıkça göremezler. Şu misal bu hususu vazih bir şekilde ortaya koyar: "Bazan, içten gelen bir dini duyguyla, cep harçlığımın hepsini fakirlere veririm; bazan da, yatağımda büyük bir pişmanlıkla çokca dua okurum." (12 ans 10, cl. de 5^e)

Yukarıda zikredilen 42 5. sınıf öğrencisi tarafından uygulanmış olan faziletler arasında, yardımseverlik 32 kişi, itaatkârlık ve ibadet uygulamaları 15 kişi tarafından ifade edilmiştir. Dinin, onların yüz çevirmelerini istediği kötü davranışlara gelince; 42 öğrenciden 28'i dürüst hareket etmediklerini, 11 i yalan söylediklerini, 8 i kibirlendiklerini, kızdıklarını ve tembellik ettiklerini, 7 si obur davrandıklarını, 3 ü basit hırsızlık yaptıklarını ve 2 si de derslerine çalışmadıklarını belirtmişlerdir.

Şu ifadeleri okuyarak, din duygusunun artan gücünü daha iyi anlayacağımızı sanıyoruz: "Bu sabah, komşum, botanik kitabımın üzerine kasden bir mürekkep damlası döktü. Ona vurmak yahut kitabı kirlettiğini hemen söylemek yerine, din benden, arkadaşşıma en ufak bir kötülük yapmaksızın o lekeyi silmemi ister." (13 ans 10, cl. de 5^e)

"Müstehcen bir filmın oynıyacağı, afişler üzerinde ilan edilir. Yanına da ah-lâksızlık saçan resimler konulur. Benim gözlerim ise, doymak bilmezler. Sonra her gün gider-gelir onlara tekrar tekrar bakarım ve kendi kendime derim ki, bunu bir seyretsem. Bu seyretme sayesinde, o arzuları (gayri meşru olarak) çokça tatmin ettiğimden dolayı pişmanlık duygusu beni kıvrandırır. O zaman kalbinin en derin köşesinden, neredeyse yavaş yavaş boğulmaya yüz tutmuş olan bir reaksiyon belirir. İşte bu psikolojik hava ile günah çıkarmaya giderim ve kiliseden gayet neşeli olarak çıkarım." (13 ans 3, cl. de 5^e)

Bu ilk devre boyunca dış tesirler özel bir etki gücüne sahiptirler. Daha önce sözü edilen 5. sınıf öğrencilerinin 17/42'si, manevi seviyelerinin düşüklüğünü, kötü arkadaşlarla kurdukları dostluk ilişkisine bağlamaktadırlar. Bu tutum, ifade etmek gerekirse, hataların başkasının üzerine atıldığı, ilk gençlik dönemine has bir tutumdur. Daha sonra, herkesin kendi sorumluluğunu üstleneceği bir zaman gelecektir.

Ankete katılan deneklerin bir çoğu, ruhi aktivitelerinin bilhassa tatil zamanlarında düşüp kalktıkları çevreye göre değiştiğini şöyle itiraf ederler: "Bana öyle geliyor ki, din ve ahlâk duygularım sadece dış faktörlerin tesiriyle uyanmıştır. Şüphesiz bende, önceden iyi bir kabiliyetlilik hali vardı. Fakat bunun ortaya çıkışı, başkalarının düşüncesine inanmam, uygulamam ve hareket etmem şeklinde olmuştur. Onlar da dindar olan ailemin tesiri, evin rahibesinin tesiri ve din adamının tesiridir. Şayet bu kötü bir şey değilse, arkadaşların tesiri, hemen hemen hiç yoktur. Bu duygu ve düşüncelerin özümlemlerine duruma getirilmesinde, annenın sahip olduğu o üstün gücün burada söylenmesine lüzum yoktur. Ayrıca, 12-13 yaşşıma gelinceye kadar bana söylenen her şeye büyük bir samimiyet ve içtenlikle bağlanıp kaldım." (21 ans, A.E).

5. sınıf öğrencilerinden 18/42'si, söz birliği etmeksizin, tamamen bağımsız olarak ve büyük bir samimiyetle anlamışlardır ki, evvelce aileleri tarafından ekilmiş ve özenle beslenmiş olan din duyguları, I. Kudas ayinine katılacağı zamana kadar daha da gelişecektir. Sonra, 11 yaşına doğru, hatta bazan daha erken bir yaşta, kötü alışkanlığın da tesiriyle bu atılım onlarda kolej girişine kadar durgunlaşır. Kolejde eğitimin, disiplinin ve yoğun dini hayatın kavranmasıyla tekrar düzelmiş olurlar. Ruhi hayatın bu ilkbaharında, inancın tesirini kabullenmeğe hazırmiş gibi görünür; varlıkların başlangıcı ve sonu ile ilgili tecessüslerinin kolayca yatışmasına, bir hatanın giderilmesine ve bir ideale imanda bir çağrı ortaya çıkarır.

(Devam edecek.)